

ÇİFTÇİ ÖRGÜTLERİNDE YAYIM EĞİTİMİ

Umut GÜL, TEAE
Özdal KÖKSAL, AÜZF-TEB

1. Giriş

Türkiye’de ve diğer gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, kırsal alanda yaşayan nüfusun çeşitli amaçlarla bir araya gelerek, ortak sorunlarına çözüm aramaları çok sık rastlanan bir uygulamadır.

Çiftçi örgütü; çiftçilerin çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermek üzere, çiftçiler tarafından kurulan ve çiftçiler tarafından yönetilen örgütler olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan da anlaşılacağı gibi çiftçi örgütleri, çiftçilerin çıkarları doğrultusunda, ekonomik amaçların yanı sıra pek çok amaçla da kurulabilir.

Çiftçi örgütlerinin kuruluş amaçlarına göre sınıflandırılması;

- Çiftçilerin temsilcisi olarak, onların haklarını savunmak amacıyla kurulan örgütler (örn: Ziraat Odası)
- Girdi temini, depolama, işleme, pazarlama ve bilgilendirme gibi ekonomik amaç için kurulan örgütler (Kooperatif veya Birlik adı altında çıkan örgütlenme biçimleri)
- Daha çok, yöresel kalkınma ve yöredeki insanların yaşam seviyelerini yükseltmeyi amaçlayan çok amaçlı örgütler (2)

Tarımda, toprakla ve hayvanla sürekli iç içe olan çiftçiye yönelik eğitim de ayrı bir önem verilmelidir. Tarım tüm insanların gıda ihtiyacını karşılamaktadır. Bu denli sorumluluk isteyen görevi, kendi kontrolleri altında olmayan doğa şartları altında yerine getirmek zorundadırlar. İşte bu nedenledir ki tarım sürekli desteklenmelidir. Bu destek iki şekilde yapılabilir. Birincisi maddi destek, ikincisi ise hizmet desteği (danışmanlık, eğitim, yayım, bilgi akışı, yeni teknolojilerin tanıtımı v.s.) Maddi destek çiftçiye doğrudan nakit ödeme biçiminde yapılan destektir. Hizmet desteği en az maddi destek kadar önemli bir husustur. Çiftçilerin ağır görevleri eksiksiz yerine getirebilmesi için mutlaka ek bilgilere ve yeniliklere ihtiyaç vardır. Sürekli artan dünya nüfusunu beslemek için ekimden pazarlamaya kadar yenilikler ve gelişme şarttır. Bu yenilikler ve gelişmeler ancak hizmet desteği ile sağlanabilir. Bu destek birçok gelişmekte olan ülkede o ülkenin Tarım Bakanlıkları tarafından sağlanmaktadır (6).

Tarım kesiminde üreticiler piyasaya mal arz ederken veya piyasadan üretim için girdi talep ederken son derece örgütlü bir ticaret ve sanayi kesimi ile karşı karşıyadırlar. Üreticilerin karşısındaki taraf örgütlü ve güçlü, üreticiler ise dağınık ve güçsüz olduklarından, üreticilerin mesleki ve ekonomik çıkarlarını korumaları oldukça zordur. Tarım sektörünün var olan sorunlarının çözülmesi, tarımda gelişmenin sağlanması ancak çiftçilerin etkili bir organizasyon içinde örgütlenmeleri ile mümkündür (7).

2-Çiftçi Örgütlerinde Yapılan Yayım Eğitimi

Günümüzde çiftçilerin her zamankinden daha fazla gereksinim duydukları, kendi koşullarına uygun gelişmiş üretim yöntem ve teknolojilerine ait bilgileri edinmeleri konusunda en etkin araç, çiftçi örgütleridir (7).

Çiftçi örgütleri tarafından verilen yayım hizmetleri çiftçilerin kendi kurdukları ve gene kendileri tarafından yönetilen örgütleri vasıtasıyla yapılan yayım hizmetleridir. Ülkemizde, tüm çiftçi örgütleri üyelerine çeşitli yollarla bilgi aktarımı yapmakla birlikte, kendi yayım servisi aracılığıyla gerçek anlamda bir yayım hizmeti veren bir çiftçi örgütü yoktur.

Dünyada çiftçi örgütlerinin tarımsal yayım içindeki payı, özellikle gelişmiş ülkelerde çok yüksektir. (Fransa ve Almanya’daki Ziraat Odaları) (2).

Tablo 1 AB Ülkelerinde Yayım Organizasyonu

ÜLKE	YAYIM ORGANİZASYONU
Almanya	Bakanlık ve Ziraat Odaları
Avusturya	Gönüllü Organizasyonlar
Belçika	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
Danimarka	Çiftçi Birlikleri
Finlandiya	Çiftçi Örgütleri
Fransa	Ziraat Odaları
Hollanda	Devlet ve Çiftçi Örgütlerince Oluşturulan Birim
İngiltere	Bakanlık
İrlanda	Çiftçi Örgütleri
İspanya	Bakanlık
İsveç	Ulusal Tarım Bordu (Bakanlığa Bağlı)
İtalya	Çiftçi Örgütleri
Portekiz	Bakanlık ve Çiftçi Örgütleri
Yunanistan	Bakanlık

Kaynak: Bovaci,1996

Avrupa Birliği ülkelerinde yayım çalışmaları Tarım Bakanlıkları ve çiftçi örgütleri tarafından yürütülmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinin birçoğunda çiftçi örgütleri yayım çalışmalarında etkili bir rol oynamaktadır. Devletin yayım çalışmalarındaki etkisi ise; denetim ve sübvans etme yönünde olmaktadır. Örneğin, İsveç'te; kamu yayımı olarak yürütülen yayım çalışmalarında, program planlamadan değerlendirmeye kadar çiftçiler söz sahibidir. Türkiye'de tarım sektörünün içinde bulunduğu sorunlar nedeniyle çiftçiler işbirliği ve yardımlaşma anlayışı içinde, mevcut sorunlarının çözümüne bir ölçüde yardımcı olmak amacıyla örgütlenme gereği duymuşlardır. Tarım kesiminin örgütlenmesinde kamu kesimi, kooperatifler, ziraat odaları ve hizmet birlikleri esas yapıyı oluşturmaktadır (1).

2-1 Kooperatifler

Küçük çapta üretim yapan üreticilerin yoğun olduğu ülkelerde, kooperatifler oldukça önemli bir işlevi yerine getirmektedirler. Kooperatifler düşük maliyetle, devlet temininden başlayan ve ürünlerin daha etkin pazarlanmasına kadar süre gelen birçok faaliyetlerle önemli rol oynayan ortak ekonomilerin yanı sıra ekonomik kalkınmaya da olumlu katkılarda bulunan, ekonomik ve toplumsal örgütlerdir (8).

Tablo 2 Türkiye'de Tarımsal Kooperatifler ve Ortak Sayıları (2002)

Kooperatif Tipi	Kooperatif		Ortak Sayısı	
	Sayı	%	Sayı	%
Tarımsal Kalkınma Koop.	5.064	48,8	728.588	14,1
Pancar Ekicileri Koop.	31	0,3	1.823.319	35,3
Sulama Koop.	2.157	20,8	252.620	4,9
Su Ürünleri Koop.	413	3,9	21.719	0,4
Tarım Kredi Koop.	2.281	21,9	1.557.787	30,2
Tarım Satış Koop.	433	4,3	780.475	15,1
TOPLAM	10.379	100	5.164.508	100

Kaynak:San. ve Tic. Bak.lığı Teş. Gen. Müdürlüğü verilerine göre düzenlenmiştir.

Türkiye'de mevcut olan tarımsal kooperatiflerden önemli olanları çizelge de verilmiştir. Kooperatif ortak sayısı en fazla olan pankobirliktir.

Kooperatiflerde eğitim konusunda kullanılan en yaygın model hizmet içi eğitim ile hizmet dışı eğitimidir. Hizmet içi eğitim türleri;

- *Başlatma kursları,*
- *Değişikliklere uyum eğitimi (yönetici personel kursları, bilim*

ve teknolojideki ve mevzuattaki değişiklikleri içerir),

- *Bilgi tazeleme eğitimi, Üst düzey görevlere hazırlama eğitimleridir.*

Hizmet dışı eğitimde kooperatiflerin içinde bulunduğu toplumdaki yetişkinlerin eğitimi, liderlerin eğitimi şeklinde gerçekleşmektedir. Ayrıca konferans, sempozyum veya panel, grup tartışmaları, örnek olay, rol oynama, beyin fırtınası v.s. gibi yöntemler ve bu yöntemlerden de eğitimi alacak kitleye uygun olanlar seçilmelidir. Eğitim başarısı eğitim programlarının iyi hazırlanması ve uygun yöntemlerin seçilip uygulanmasına bağlıdır (7).

Tarımsal eğitim ve eğitim hizmetlerini sağlayan kooperatifler; Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Pancar Ekicileri Kooperatifidir. Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliğin ile bölge birliklerinde kooperatif yöneticileri ve personel hizmet içi eğitime tabi tutularak eğitilmektedirler. Yönetici ve personel ile ilgili, kurs, seminer, toplantılar, uzun süreli eğitim programları (yurt içi ve dışı)

düzenlenmektedir. Ülkemizde yaygın bir şekilde 16 birlik ve 13 Genel Müdürlük olarak faaliyet gösteren Tarım Satış Kooperatiflerinde eğitim daha çok hizmet içi eğitime yönelik olarak düzenlenen kurslar ve seminerler şeklindedir.

Tarım Kredi ve Tarım Satış Kooperatifleri faaliyetlerinde; belirli ürünlerle ilgili teknik konularda ortaklarına danışmanlık hizmeti vermenin yanısıra tarımsal girdi sağlayan özel firmalar gibi kredili satılan girdiler konusunda destek olmak gibi amaçları ön planda tutmaktadırlar.

Pancar Ekicileri Kooperatifi pancar eken çiftçilerin katılımları ve dayanışmaları sonucu doğrudan işletme faaliyetleri ile pancar üreticilerinin ihtiyaç duyduğu temel tarımsal üretim girdilerini temin etmek ve dağıtmak, bu faaliyetlerde elde edilen ve biriken kaynaklara yine çiftçiye hizmet vererek sanayi ve ticari işletmeler kurmak ve işletmek, pancar çiftçisinin eğitimi, organizasyonu ile uğraşmak, sorunlarını tespit etmek ve gidermeye çalışmak şeklinde ortaklarına hizmet vermektedir (3).

Piyasaya yeni giren tarımsal makine ve aletlerin, çeşitli tarımsal girdilerin tanıtımı ve uygulamaya konulması ile ilgili demonstrasyon çalışmaları; pancar ekicileri kooperatifi tarafından yapılmaktadır. Bu konuda üretici firmalarla işbirliği yapılarak çiftçi ve personelin katılımıyla çalışmalar yapılmakta, ülkede mekanizasyon düzeyinin yaygınlaşmasına ve artırılmasına çalışılmaktadır (3).

Pankobirlik kooperatiflerinde yönetici ve personele yönelik eğitim programları, seminerler ve toplantılar düzenlenmektedir. yönetici ve diğer personele ilişkin eğitim faaliyetleri düzenlenmesine rağmen kooperatif ortaklarına yönelik fazla bir eğitim faaliyeti yapılmamaktadır (3).

2-2 Ziraat Odaları

Ülkemizde mesleki örgütlerden en yaygını ve örgütlenmesini tamamlamış olan Ziraat Odalarıdır. Özel bir kanunla kurulmuş olan Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliğinin görevlerinin arasında hükümetin tarım politikası ve programının tahakkukuna çalışmak, çiftçiyi bilinçlendirmek, köy kalkınmasında ilgili idare ve teşekküllerle işbirliği yapmak, çiftçi eğitimine katkıda bulunmak ve çiftçi kütüğünü tutmaktır. (2).

Ziraat odaları gerek kanunla kendisine verilmiş olan görevler ve gerekse ülke çapında her ilçede teşkilatlanması yönlerinden Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan sonra tarımsal yayım hizmetleri verebilecek ve böylece Bakanlığın bu alandaki yükünü hafifletecek en uygun çiftçi örgütü olarak karşımıza çıkmaktadır. Gerçekten de gelişmiş birçok Avrupa ülkesinde tarımsal yayım hizmetlerinin büyük bir bölümü Ziraat Odaları tarafından verilmektedir. Buna en çarpıcı örnek Fransa Ziraat Odalarıdır (2).

Ziraat Odaları ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin tarımsal yayım alanındaki en somut ve etkin olarak yerine getirdiği yayım hizmeti, amacı çiftçilerin ortaklaşa ve birbirlerine yardımcı olarak işletmelerinin kalkınmasını sağlayacak bir danışmanlık modeli yaratmak olan Önder Çiftçi Projesi uygulamalarıdır (2).

Projenin hedefi, tarım işletmelerinin ortaklaşa ve kendi sorumlulukları içinde, kendi kendilerine yetecek şekilde gelişmelerini sağlamak amacıyla bir organizasyon modelinin yaratılması ve bu modelin yeterince denenmesidir. Türkiye tarımına 1980 yıllarda giren Önder Çiftçi Projesi yurt çapında bazı kavramların yeniden düzenlenmesine ve tanımlanmasına ortam hazırlamıştır. Önder Çiftçi Projesi ile ülkemizde adı ilk kez duyulmaya başlanan "tarımsal danışmanlık" kavramı bu projenin ruhunu oluşturmaktadır

2-3 Sulama Birlikleri

Türkiye'de tarım topraklarının sulanması devlet sulama işletmeciliği ve kullanıcı örgütler ve Mahalli İdareler İşletmeciliği şeklinde yapılmaktadır. Devlet sulama işletmeciliğini yürüten kurum DSİ'dir. Türkiye'de Sulama işletmeciliği yapan kurumların sulamadan aldıkları paylar incelendiğinde; Sulama Birliklerinin %35,5, Özel sulamalar %25,2, Mahalli İdareler %23,2, DSİ %9 ve Sulama Kooperatifleri %7,3 oranındadır (4).

Yaklaşık 1.163.000 (ha) alana su temini sağlayan ve organizasyonunu yapan sulama birliklerinin teknik yönden eğitimi çok önemlidir. Bu teknik elemanların (İşletme müh, Ziraat Müh, Ziraat tek.) sulama eğitim merkezlerinde seviyelerine uygun gerçek anlamda bir sulama eğitiminden geçirilmelidirler. Bu eğitim

kurslarında verilen konu başlıkları şunlardır; toprak-bitki-su ilişkileri ve hidroloji, toprağın sulamaya hazırlanması, yüzey sulama sistemleri, yağmurlama sulama sistemleri, damla sulama sistemleri, vb., (9).

3-Genel Değerlendirme

Tarım hemen her ülkede diğer sektörlerin hakimiyeti altında varlığını sürdüren bir sektör olmuştur. Üreticilerin kırsal kesimde dağılık yaşamaları, alıcı ve satıcılar karşısında güçsüz olmaları, ekonomik ve mesleki çıkarlarını korumak amacıyla meslek odaları, kooperatifler, sendikalar, dernekler gibi farklı amaçlı örgütler kurmaya yöneltmiştir (8).

Türkiye’de çiftçi örgütleri tarafından yürütülen yayım faaliyetleri hiçbir zaman arzulanan düzeyde gerçekleşmemiştir. Kuşkusuz bu sonucun alınmasında etkili olan (örgütlenme düzeyinin yetersizliği, örgütlerin etkinliklerinin sınırlı kalması ve devlet müdahalesi gibi) pek çok unsur bulunmaktadır (7)

Türkiye’de kooperatifçilik henüz istenen düzeye gelmemiştir. Bunun nedeni olarak yönetim, lider eksikliği, işletme sermayesinin noksan oluşu, iş hacminin sağlanamaması gibi ekonomik faktörler yanında, yasalarla ilgili sorunlar, eğitimsizlik, ortaklar arasında oluşan güvensizlik duygusu ve en önemlisi tarımsal yayım aracılığı ile kooperatif bilincinin tarıma iyi yerleştirilmemesi gösterilebilir.

Yayım aracının en etkili olabileceği çalışma tarzı çiftçilere, onların örgütleri yoluyla ulaşmasıdır. Hatta yayım bir yörede faaliyet gösterecekse, etkili olabilmek için çiftçilerin örgütlenmesi sağlanmalıdır. Ancak burada basit bir mantıkla eğitim işini çiftçi örgütleri yapar sonucuna varılmamalıdır. Çiftçi örgütleri eğitim işini bizzat üstlenebilirler ancak bu eğitimleri etkili ve verimli olabilmesi için gerekli olan teknik donanımına sahip olmaları gerekir, bu donanımına sahip olmadan üstlenilen eğitim işi hem örgütlenmenin amacını zedeler, hem de eğitim işinin küçümsemesine yol açar. Sağlıklı bir örgütlenme ne kadar güç ise etkili bir eğitim de o kadar güçtür.

Türkiye’de tarım kesiminin örgütlenmesinde, kooperatifler, ziraat odaları ve birlikler en geniş ölçüde çiftçi örgütleridir. Türkiye Ziraat Odaları Birliği’nce Tekirdağ’da uygulanan Önder Çiftçi Projesi iyi bir örnek teşkil etmektedir. Ancak bu uygulama sonuçta üyelerinin katkılarıyla tüm masrafları karşılama noktasına gelememiş ve devlet bütçesinden katkı talep etmekten kurtulamamıştır. Çiftçiler İster kooperatif ister birlik, çatısı altında bir araya getirilmelerinde kullanılacak et etkili araç yayımdır. Yayım ancak bundan sonra özü gereği, inandırma, ikna etme, öğretme ve kurumsallaştırma gibi zorlu bir yoldan geçerek etkili olabilir.

Gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda rekabet etmek zorunda kalan çiftçilerin desteklemesi ve özellikle çiftçi örgütlerinin üye veya ortaklarına yönelik faaliyetlerinin nitelik ve nicelik olarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Anonim, 1997 Tarımda Örgütlenme Komisyon Raporu, TZYMB
2. Anonim, 1998 Ziraî ve İktisadî Rapor 1997-1998, TZOB
3. Anonim, 2001 Pankobirlikte Eğitim ve Yayımın Önemi, Tarım ve Köy Dergisi Sayı:137
4. Anonim, 2004 (www.ekutup.dpt.gov.tr)
5. Boyacı, M. 1996, Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Tarımsal Yayım
6. Ceylan, İ.C. 2000, Tarımsal Yayım ve Haberleşme Ders Notları
7. Ceylan, İ.C. 2001 Çiftçi Örgütlerinde Yayım Eğitimi, Tarım ve Köy Dergisi:137
8. Kardık, D. 1999 Kırsal Alana Bilgi ve Teknoloji Aktarımında Çiftçi Örgütlerinin Rolü; TARİŞ Örneği
9. Sarıtaş, H. vd. 2001 Sulama Birlikleri ve Sulama Eğitimi, Tarım ve Köy Dergisi Sayı:137

TARIMSAL EKONOMİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

PK.34 06100 Bakanlıklar/Ankara

Tel:0.312.418 59 65

Faks:0.312.418 62 09

Web: <http://www.aeri.org.tr>

e-mail: aeri@aeri.org.tr